

הכי גרס רש"י מיטמאין מאויריהן ומיטמאין מאחוריהן ואין מיטמאין מגביהן
This is the text according to רש"י

Overview

גמרא, and cites the גירסא of רש"י in the משנה which is brought here in the תוספות, and discusses it. The word מיטמא or מיטמאין with a 'יו"ד' after the first מ"ם means they can become טמא. The word מטמא or מטמאין (without the יו"ד) means they make others טמא.

ופירש דמיטמאין מאחוריהן במקום חקק בית מושבן¹ -

And רש"י explained that מיטמאין מאחוריהן means 'in the hollowed out space for their base'. תוספות continues (on his own); the אחוריהן -

כל שכן דמטמאין אחרים כדמוכח בפרק העור והרוטב (חולין דף קיח, א) -

Are certainly מטמא others as is evident in פרק העור והרוטב that -

מרובה מדת לטמא ממדת ליטמא² דהשתא³ עיולי עיילא אפוקי מיבעיא -

The measure of being מטמא is greater than the measure ליטמא, as the גמרא there states; for since it can bring in טומאה, is it then necessary to say that it can dispense טומאה; so if food is placed in the אחוריהן of a חרס טמא, it will become טמא -

anticipates a question:

והא⁴ דלא קתני מטמאין ומיטמאין מאחוריהן כדתנן⁵ גבי אויריהן -

And the reason the משנה does not state מיטמאין מאחוריהן as it states by מיטמאין; why by אחוריהן it only states מיטמאין, but not מיטמאין -

replies:

משום דגבי אויריהן יש חידוש משניהם⁶ מה שאין כן בכלים אחרים -

Because regarding אויריהן there is a novelty by both מטמאין and מיטמאין, since it is not so by other utensils -

¹ They would hollow out the outside bottom of the utensil to serve as a base for it to rest on (somewhat similar to some silver goblets [בעכערס] in use today). The vessel is מקבל טומאה מאחוריהן because it is considered מאוירן/מתוכן.

² The words ליטמא וכי' מרובה do not appear in our texts in חולין. It states מעיילא אפוקי מיבעיא.

³ The גמרא is discussing a (לפרי) יד like the stem of an apple. If we know that if a דבר טמא touches the יד it 'brings' the טומאה to the פרי (even though the פרי was not טמא), so certainly if the פרי is טמא the יד can dispense the טומאה to others. We see this by a חרס כלי that even though it is not טמא מגבו, nevertheless it is מטמא מגבו (see later in this תוספות).

⁴ just stated that the כלי חרס are certainly מאחוריהן, so why does the משנה not state it.

⁵ We cannot answer that the משנה need not state מטמאין, since it already stated מיטמאין (so מטמאין), for by אויריהן the משנה did state both; why is אחוריהן different from אויריהן.

⁶ A חרס כלי becomes טמא if an אב הטומאה (שרץ) is suspended in its airspace; similarly if food is suspended in the airspace of a חרס טמא, the food becomes טמא. However by other כלים there is no טומאה contracted or dispensed unless there is physical contact between the כלי and the דבר טמא or the כלי טמא and the food to become טמא.

שאינם מטמאין ולא מיטמאין מאויר -

That they (other כלים) are not מטמאין others nor מיטמאין מאויר -

אבל במה שמתמא אחרים מאחוריהו אין זה חידוש דאפילו מגבן נמי מטמאין אחרים⁷ -

However this which כלים חרס are מטמא others מאחוריהו, that is no חידוש, for כלים חרס

are מטמא others even מגבן which have no אויר so certainly מאחוריהו which has אויר -

וכן כל הכלים וכל שכן⁸ אלו מאחוריהו דאיכא חקק -

And similarly all כלים are מטמא מאחוריהו, so certainly these כלים חרס are מטמא

מאחוריהו since there is the hollowed-out space -

אבל מיטמאין מאחוריהו תנא לאשמעינן דאף על גב דאין מיטמאין מגבן -

However regarding the כלים חרס becoming מאחוריהו, the משנה taught it to let

us know that even though they are not מיטמאין מגבן -

אפילו הכי מיטמאין מאחוריהו -

Nevertheless they are מיטמאין מאחוריהו, even though מאחוריהו are somewhat similar to מגבן.

⁹ responds to an anticipated difficulty: תוספות

ולהכי¹⁰ לא עריב להו מטמאין ומיטמאין מאויריהם ומאחוריהו -

And therefore the משנה did not mix them together writing מיטמאין ומיטמאין

מאחוריהו and אויריהו separately -

משום דבאויריהו הוי חידוש משניהם אבל באחוריהם אין חידוש אלא במיטמאין לחוד -

Because by אויריהו there is a חידוש in both cases (מיטמאין and מיטמאין), however

by אחוריהו, there is a חידוש only by מיטמאין (but not by מיטמאין) as just stated -

offers another reason why the משנה does not mix the two (אויריהו and אחוריהו):

אי נמי מטמאין¹¹ מאויריהו היינו דאורייתא אבל מאחוריהו לא הוי אלא מדרבנן¹² -

Or you may also say; however מה"ת is מטמאין מאויריהו

— טומאה מדרבנן

A third reason why they are not mixed together:

ועוד דמיטמאין מאויריהו היינו כל הכלי -

⁷ כלים חרס which became טמא can be מטמא others (even) if they came in contact with the outside of the חרס.

⁸ The כלים חרס are מטמא מגבן and two since other כלים are מטמא מגבן, so certainly כלים חרס are מטמא מגבן (since it has a חקק). The מהרש"א derives from this that since 'תוס' says that אחוריהו are מטמא with a "ש", that means they are מטמא (and מיטמא) only by contact, but not from the אויר אחוריהו, for if that were so, how is it a "ש", since nothing else is מטמא מאויר (see footnote # 22).

⁹ We have established that כלים חרס is מיטמא and מטמא both מאויריהו and מאחוריהו. Why then does the משנה separate them; writing מאויריהו ומיטמאין and then מאחוריהו ומיטמאין when it could have joined them together?!

¹⁰ This is referring to the distinction between the חידוש of אויריהו (which is both by מיטמאין ומיטמאין) as opposed to the חידוש of אחוריהו (which is limited to מיטמאין [but not to מיטמאין]).

¹¹ The רש"י amends this to read מיטמאין (instead of מיטמאין).

¹² See later footnote # 16.

And additionally¹³ when we say **מיטמאין מאחוריהן** that means the entire vessel becomes טמא -

אבל מיטמאין מאחוריהן מצי למימר שאין מיטמא אלא גבו¹⁴ לבד -

However when we say **מיטמאין מאחוריהן**, it is possible to say that only the back alone becomes טמא, but not אויריהן (or גביהן) -

anticipates a difficulty:

והא דתניא בתורת כהנים¹⁵ מרובה מדת לטמא מליטמא -

And regarding this which we learnt in תורת כהנים; 'the measure of לטמא is greater than ליטמא -

שמטמא אחרים מאחוריו ואין מיטמא מאחוריו -

For a חרס is כלי אחוריו, **מיטמא מאחוריו**, but is not **מיטמא מאחוריו**; this seemingly contradicts the משנה here (according to רש"י) which clearly states **ומיטמאין מאחוריהן** -

responds:

מצינו למימר דאחוריו דקאמר התם היינו גב ולא חקק בית מושב -

We can answer that the אחוריו which תו"כ states there, it means the outside of the כלי which is referred to here as גב, **but not the hollowed-out base -**

offers another resolution:

אי נמי אינו מיטמא מאחוריו מדאורייתא אבל מדרבנן מיטמא¹⁶ -

Or you may also say; when the תו"כ states **מיטמא מאחוריו** that means מה"ת, **however מדרבנן it is מטמא -**

A third and final answer:

אי נמי אפילו מדאורייתא מיטמא מאחוריו והא דקאמר אינו מיטמא מאחוריו היינו כולו -

Or you may also say; the תו"כ may also maintain that **אחוריו** is **מיטמא** even מה"ת, **and that** which the תו"כ writes **מיטמא מאחוריו** that means the entire כלי, meaning -

דאינו טמא כשקבל טומאה מאחוריו אלא גבו¹⁷ אבל תוכו לא -

That when it became טמא only גבו becomes טמא but not תוכו.

גמרא points out that according to this last answer, we can explain a תוספת

¹³ This answer is not satisfied with the previous answer; the fact the one is מה"ת and the other מדרבנן may not be sufficient reason not to join them, unless there is an actual difference להלכה as started by this 'ועוד'.

¹⁴ This seems to mean only the אחוריו (not גביו). See תוספות הרא"ש. This would mean that if it became מאחוריו it could only be מטמא מאחוריהן but not מתוכן (or מגבן). See a similar answer later in footnote # 17

¹⁵ שמיני פ"ז ה"ז.

¹⁶ See (similar answer previously) footnote # 12

¹⁷ See (similar answer previously) footnote # 14. The remarks about גבו there apply here as well. See 'Thinking it over # 1.

והשתא אתי שפיר הא דאמרינן בפרק אלו מומין (בכורות דף לח, א ושם) -

- פרק אלו מומין states in גמרא And now it will be properly understood this which the
כלי חרס נטמא¹⁸ גבו לא נטמא תוכו משמע דגבו מיהא טמא -

‘A חרס; if his outside became טמא, his inside did not become טמא; indicating that גבו, at least, did become טמא; but how could this be; we know that a כלי
cannot be (ואין מיטמאין מגביהן (as the משנה here states (מקבל טומאה מגבו חרס

- נטמא גבו there states גמרא explains when the תוספות

והיינו כי נטמא מאחוריו במקום חקק וקרי ליה זימנין גבו וזמנין אחוריו -

That means when it became טמא מאחוריו in the place of the חקק, for sometimes
the גמרא refers to the מקום החקק as גבו and other times אחוריו, but obviously if it was
נטמא, there is no טומאה at all -

ומה שכלי חרס מציל היינו אפילו ביש לו חקק שאם נטמא גבו¹⁹ תוכו טהור גמור -

And this which we say that a כלי חרס which is מוקף צמיד פתיל protects the
and its contents from becoming המת טמא באהל חקק, that is true even if it has a חקק (which
is not covered פתיל חקק) that if גבו נטמא, nevertheless תוכו is completely טהור.

anticipates a difficulty (if we assume that a כלי חרס is מאחוריו): תוספות

והא דתניא בתוספתא דכלים כלי חרס אין לו טומאה²⁰ אלא מאוירו והיסט²¹ -

And regarding this which we learnt in the תוספתא of כלים; מסכת חרס; a כלי חרס only
receives טומאה from its airspace or through היסט -

– תוספתא replies; תוספות

לא אתי למעוטי אחוריו אלא גבו וחקק הוי בכלל אוירא²² -

Is not coming to exclude אחוריו, but only to exclude גבו, since the חקק is
included in אוירא.

This concludes תוספות understanding of פירש"י that מאחוריהם refers to the מושב בית מושב.

והקשה הרב רבינו אליעזר²³ הזקן זכרנו לברכה לפירוש הקונטרס דתניא בתוספתא דכלים -

¹⁸ See the 'עמוד there (on the מקובצת אות ז'.

¹⁹ here again meaning אחוריו. See footnote # 14 & 17. See 'Thinking it over'.

²⁰ This seemingly contradicts the משנה here which states that כלי חרס are מאחוריו (not only מתוכו).

²¹ (ויקרא [מצורע] טו, יב in) פסוק. This is derived from the חקק חרס אומר זה היסט, וכלי חרש אֶשֶׁר יָגַע בוּ הֶזְבּ יִשְׁכַּר וגו' which states איזהו מגעו שהוא ככולו הוי אומר זה היסט, וכלי חרש אֶשֶׁר יָגַע בוּ הֶזְבּ יִשְׁכַּר וגו'.

²² The תוספתא did not write מאוירו אלא, but rather מאוירו, and the חקק מאחוריו is (also) considered אויר. See (see אויר אחוריו in the suspended, but not if it is suspended in the מאחוריו ומטמא is only through נגיעה, but not if it is suspended in the מאחוריו ומטמא who maintains that מאחוריו מהרש"א footnote # 8 [and # 28]).

²³ See ר' אליעזר ב"ר נתן תוס' הרא"ש, who mentions him as ר' אליעזר (known as the ר"ב). He lived in Germany in the same time as the ר"ת (during the first Crusade in the year ד'תתנ"ו when many קהילות were ravaged).

- מסכת כלים of תוספתא asked on פרש"י, for we learnt in a חרס כלי that is used when turned over is חרס כלי. ²⁴ -
 'This is the rule; anything, in a חרס כלי, that is used when turned over is חרס כלי'.
 And אחורים are used turned over, so they should not be מיטמא.

answers: תוספות

ותירץ רבינו שמואל דהתם בכיסוי קדרה ואלפס²⁵ דאירי בהם התם לעיל -
 קדרה And the תוספתא there is discussing the covers of a רשב"ם answered that the covers are not מיטמא -
 ואלפס, in which the תוספתא was involved there previously; the covers are not מיטמא כמו שמפורש הטעם בתורת כהנים²⁶ יכול שאני מרבה אף חפוי הכלי -
 As the reason for this is stated explicitly in תו"כ; 'one may think that I will include even the cover of the כלי, therefore -
 תלמוד לומר²⁷ אשר יעשה מלאכה בהם פרט לכיסוי הכלי שאין עושין בהן מלאכה -
 The (which work can be done אשר יעשה למלאכה בהם פסוק teaches us by saying with them), to exclude the pot covers that we do no work with them' -
 אבל אחורים פעמים שכופין פניהם למטה ועושין בהן מלאכה בתוך אחורים -
 However, regarding the אחורים occasionally they are turned upside down and work is done in the אחורים.

According to רש"י the חרס כלי (are מיטמא and) are מקבל טומאה, either מה"ת or חרס כלי of אחוריהן or חרס כלי (are מיטמא and) are מקבל טומאה, either מה"ת or חרס כלי of אחוריהן, and it may be that the entire חרס כלי is not only טמא.

אחוריהם and interpretation regarding גירסא offers another תוספות

ורבינו יצחק מפרש דגרסינן הכי מטמאין מאחוריהם פירוש מאויר²⁸ אחוריהן -
 And the ר"י explained that the text reads thus; (not מיטמאין, but) מטמאין מאחוריהם, meaning they can be מיטמא others from אחוריהן -
 אם קבלו טומאה מתוכן -

- טמא מתוכן כלי חרס became If the
 ואין מיטמאין מגבן פירוש לא מקבלי טומאה אפילו בנגיעת גבן -
 'But they are not מיטמא מגבן', meaning they do not become טמא even if the
 - גבן touched טומאה

²⁴ The חרס (hollow) at the base of a כלי can be used only if the כלי is upside down. So it should be טהור.

²⁵ קדרה ואלפס are different types of pots.

²⁶ שמיני פ"ח ה"ז.

²⁷ The פסוק in יא, לב reads (in part); וְעָשָׂה מְלָאכָה; כל אֲשֶׁר יִפֹּל עָלָיו מִמָּהֶם בְּמָתָם וְטָמְא מִכָּל כְּלִי עֵץ וּגו' כָּל כְּלִי אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מְלָאכָה.

²⁸ In this the ר"י disagrees with רש"י (according to the מהרש"א) who maintains that אחוריהן can only be טמא במגע not טמא באויר (see footnote # 8 & 22).

וכל שכן מאויר אחוריהן דאין מקבלין טומאה²⁹ -

And they are certainly not מקבל טומאה from אחוריהן -

והוא הדין בנגיעת אחוריו נמי לא מקבלי טומאה -

And the same rule applies that they are not מקבל טומאה if the touched אחוריהן -

responds to an anticipated difficulty:

והא דלא נקט דאין מיטמאין מאחוריהם -

And the reason the משנה did not state explicitly that אין מיטמאין מאחוריהן; that is -

משום דלא נטעי לומר דהיינו אויר אחוריהן אבל בנגיעת אחוריהן טמא -

Because we should not mistakenly assume that means only אין מיטמאין מאחוריהם the אויר אחוריהם cannot be טמא, however touching אחוריהם with a טמא would make them טמא -

להכי נקטו ואין מיטמאין מגבן דאין כאן אלא נגיעה³⁰ -

Therefore the mentioned מגבן ואין מיטמאין, for by גבן there is only touching; there is no אויר מגבן -

responds to one (last) anticipated difficulty:

והא דלא עריב ותני להו מטמאין ואין מיטמאין מאחוריהן ומגביהן -

And the reason the משנה did not combine and teach that כלי חרס are מטמאין but מגביהן (instead of treating them separately) -

היינו משום שלא הוי מפרש רבותא בגביהן ורבותא באחוריהם³¹ -

That is because the משנה then would not have specified the novelty in גביהן and the novelty of אחוריהן; we would not know which case is the novelty -

אבל השתא תנן מטמאין מאחוריהן לרבותא דאפילו באויר אחוריהן מטמאין -

But now that the משנה separated them; it taught מאחוריהן for its novelty, that it is מטמא even באויר אחוריהן (even though it cannot be מקבל טומאה מאחוריהן) -

ואין מיטמא מגבן דאפילו בנגיעה לא מקבלין טומאה:

And the משנה also taught that ואין מיטמא מגבן are not מקבל טומאה even בנגיעה.

According to the ר"י the אויר אחוריהן either מקבל טומאה or through נגיעה, but טמא מתוכן כלי became אויר אחוריהן even others even מטמא they can be

²⁹ According to the ר"י many of the questions on רש"י are no longer there (footnote # 15, 20, and 24). However the question from מומין (by footnote # 18) where it says לא נטמא גבו לא נטמא תוכו requires an answer according to the ר"י.

³⁰ Once we know there is no טומאה מגבן (for there is no אויר גבן), we will understand that there is no נגיעה through טומאה מגבן. Perhaps according to the ר"י the word מגבן refers both to אחוריהן and גבן. This may also mean there is no נגיעה through קבלת טומאה by a כלי חרס at all (even מתוכו; it is מקבל טומאה מתוכו because it entered אוירו).

³¹ See שפתים that we would not know that they are מטמא even מאחוריהן not only as by נגיעה but also by אפילו באויר אחוריהן.

Summary

"ר"ש maintains that אַחוריהן are מטמא and מקבל טומאה, while the ר"י maintains they can be מטמא, but are not מקבל טומאה

Thinking it over

1. מרובה מדת לטמא מליטמא וכו' ואינו מיטמא תו"כ states explains the תוספות 1. מאחוריו or מדאורייתא does not mean literally, but either not מאחוריו מטמא מאחוריו, כולו, etc.³² The question is if the תו"כ wanted to show that מרובה מדת לטמא מליטמא, why mention אחוריו at all, the תו"כ should have said, מליטמא מרובה מדת לטמא מליטמא,?!³³ שמטמא אחרים מגביו ואינו מיטמא מגביו

2. After תוספות explains the גמרא in בכורות תוכו לא נטמא גבו is referring to (גבו) (not אחוריו), so therefore תוכו לא נטמא אבל גבו נטמא, after all this תוספות adds (a line) ומה שכלי חרס מציל וכו' תוכו טהור גמור.³⁴ Why was it necessary for תוספות to add this?

³² See footnote # 17.

³³ See מהרש"א.

³⁴ See (text by) footnote # 19.